

המדריך והחוקר

מאת עליזה בדמור

ד"ר יוסף האפרתי —
נפל ברמת-הגולן ב-17.4.74

לוח היוזמו איש מדע הספרות. דברים אלה קיבלו השלמה מעניינת בפגישה שהייתה בינינו לפני כשבחיים. בסיומו של יומי-עיון לימודים באחד הנושאים הקשורים לשירת אלתרמן. ישבנו במתיקפה הערתי את תשומת-לבו שהפעם הבליט בדבריו נסיבות של החקירה פה כמקורות לשיר. ואז ערך מעין השבוע-נפש לגבי עבודת החוג לימוד הספרות. תוכן דבריו היה בעיקרו: רצינו פגישה בלתי אמי צעית עם היצירה הספרותית וני-הקנו אותה יתר על המידה מקרי קצ צמיחתה. העמדנו מורים שבי גישתם לספרות העברית מורגשת תלישות מסוימת. בכל סופר או משורר מצוי האיש הלוחם בתוך מציאות-חיים היסטורית, לאומית ואנושית. היצירה איננה קיימת לעצמה, את הקשר הזה לתקופה, לאגשים שחיו בתקופה, המעטנו לתת. מובן שזהו רק אספקט אחד לעבודת החוג שעלתה בשיחת הי ואת, הזכורה לי.

בשעורים נהג לעמוד תמיד. ואת, הולצת בצווארון פחות, עיני תכלת מהפשות. והחיסוש היה כפול. החוקר שבו חיפש את הי גישה העצמאית. את זווית-הראייה המיוחדת, דבר שבלט כל כך כאי שר למד בפעם הראשונה את שיר רו של ביאליק "לא זכיתי באור מן החפז" וכמו אב על ילדו שיר נולד ברוך על מושג "השיר המתי הפך". המדריך שבו, בלם כל הזר מן את הדברים. שמא תהיה בהן מן ההתחכמות, מן העיסוק בשולי השיר על דרך ההברקה. כאן ניצד מגע מיוחד עשיר ואינטימי. המור רה המחפש, הכורה כל מלה ומי כטור נע מאיוז תהייה בגובה, אל תלמידיו הנושבים כשבת תלמידים עם רבם. היה פשוט כל כך לשסע מגע ומשא רוחני כזה בפגישה פתי אומית של מי מהתלמידים: "וי סי", זו היתה הפתיחה, חברית. המה ותמיד בטון של שאלה. תמיד בפנייה מלאת אמון שכל שאלה תוביל למחשבה נוספת ולא למי שובה פסקנית. לבדיקה מהודשת לתהייה על דרך השיר ופירושו. בנודאי היה לו שנתואן שירים

שנים של היכרות. שנים של פגישות ובמרכון — שתי שנות לימודים בהן הוא המורה. פגישות ראשונות והוא עודנו חבר במשי-אבי-שדה ומקבל על עצמו הדרכת חברת-הנוער. כמדריכה בנוסה נפי גשתי אתו מדי פעם למתן עצת. להקשבה, לליבון בעיות ותהייה על דרכי הוראה. כבר אז נתי בלטו בו שני גילויים של אישיותו, גילויים שהיכרתים אחר כך כדור אינא: טיים: המדריך והחוקר. בשי-לוב הזה היה הקסם; בשילוב הי זה, נדמה לי, טמונה גם פרובלמא-טיקה. עזיבתו את הקיבוץ ואת ההדרכה בחברת-הנוער הבליטו את שניהם. הנפרים היו מאוכזבים, כמעט שבורים, כמו עוזבים מדי מות שניצבה במרכז חייהם ועור למם. הוא עצמו תבע תשובה לי תשוקת החוקר שבו.

הפגישה הבאה — כעבור שנים, יוסי מרכז סמינר קצר בקריית-ענבים, סמינר למרכזי חוגים לי ספרות של התנועה הקיבוצית. כבר יודע הרבה ומעט נבון בנוי כחות חברי קיבוץ כה רבים ורוי במ מוגרים ממנו. שני דברים, נחרתו בזכרוני. האחד — תגובה של יוסי בעקבות הרצאה של אהוד בן עזר על הסיפור "שלושה ימים וילד" של א.ב. יהושע. יוסי הי חוקר, חידען, פותח ומתנצל: "אינני יכול להתייחס לסיפור הזה בפגישה ספרותית טהורה, יש לי ילד והוא בן גילו של הילד המי תואר. ולמרות שזהו נימוק הוץ-ספרותי מובהק, הוא מכריע וקובע ביחסי לסיפור..." ובמסיבות-הסיום של אותו סמינר, בוחר יוסי, במי קים לדבר, לקרוא שיר. והוא קורא את שירו של יהודה עמיחי "ולא נתלהב". ובמיוחד זכורות הי שורות הראשונות:

"ולא נתלהב, כי לא יתלהב
תרגמן בשקט בעביר
מלים מאדם לאדם משפה
לשפתים אחרות..."

דומני ששתי הדוגמאות האלה אינן-זויות מאוד ומביעות את גבור

ומשוררים פרטי ועשיר בשל. כי הוראה בלטה אהבתו למספר משוררים, שהבולטים בהם: ביאליק וטשרניחובסקי, אלתרמן ואמיד גלבע. נדמה לי שנמיוחד אהב לפתוח אשנב להבנתו של זה, הי אחרון. קריאת "זרעים של עופרת" או "הולדת" היו חג לו ולשיר. אמת היא שלא חסרו פירושים והצבעה על מקורות, אך עיקר פיי רושו ניתן בדרך קריאתו את הי שיר. היה קורא בדייקנות. בצליל לוח, ביצירת מרחק בין מלה לי מלה, ומדגיש איכותה וייחודה של כל מלה, ובקול חם ולמוק. כך קוראים רק שיר אהוב, לעולם בלי פאתוס, בלי הרמת קול, ברצון לרדת לעומק הריתמוס, למנגינה הפנימית של השיר ובדרך זו הפי ניק אותו לרבים.

לא קשה לי לראותו בעיני רוחי כמרומי הגולן, בן חיילים צעירים — מעניק להם את האהוב עליז מכל וכך נותן גם את היקר מכל, את חייו.

... וכבר כל החרוזים הנבוכים.
בעינים קרצו
לעטי הרכון על ניר לקרכו
עד פתאם מעברים רוחותי
ההפרכו

הפחוק מולך, האיר דמעי
כי שיר החל לבכות.
מתוך "חפלה כיריעת
פלאים" / אמיד גלבע